

TURAN, Osman (1965), Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

TURAN, Ömer (1998), The Turkish Minority in Bulgaria (1878-1908), Ankara: TTK.

UBİCİNİ, M. A. (1856), Letters on Turkey: An Account of the Religious, Political, Social, and Commercial Condition of the Ottoman Empire. Part I: Turkey and the Turks. Part II: the Raiahs. Translated from the French by Lady Easthope. London: John Murray.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (1988), Osmanlı Devleti Teşkilâtına Medhal, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (1988), Osmanlı Tarihi, 1. cilt, Ankara: TTK.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (1988), Osmanlı Tarihi, 2. cilt, Ankara: TTK.

YÜCEL, Yaşar (1987), "Balkanlarda Türk Yerleşmesi ve Sonuçları," Bulgaristan'da Türk Varlığı I. Ankara: TTK.

**Avrupa Birliği'nin Tarih Eğitimi Yoluyla  
Oluşturmaya Çalıştığı Yeni Avrupa Kimliği  
Ve Türkiye'nin Bu Yeni Kimliğe Uyum  
Çalışmaları\***

Salih Yılmaz

salihyilmaz76@yahoo.com

**Özet**

Avrupa Birliği, 21. Yüzyılın başında ekonomik birliğin yanında siyasi ve kültürel anlamda da tam bir birleşmenin olması gerektiğinin farkına varmıştır. Bu amaçla 1996 yılından itibaren Avrupa Birliğine üye olan ve üyeliğe aday ülkelerin içinde bulunduğu Tarih Eğitimi ile ilgili projeleri yürürlüğe koymuştur. Avrupa Birliğinin bu projeleri yürürlüğe koymasının asıl nedeni Tarih Eğitimi yoluyla yeni bir Avrupa kimliği oluşturmaktır. Türkiye, bu projelere 1996 yılından itibaren aktif olarak katılmaktadır. Bu makalede Avrupa Birliğinin bu projeler yoluyla yürüttüğü faaliyetler ve Türkiye'nin bu sürece uyumu anlatılmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Kimlik, Avrupa Birliği, Tarih Eğitimi, Avrupa Konseyi, Tarih

\* Bu makale için yaptığı öneri ve görüşlerden dolayı saygıdeğer büyüğüm ve hocam Prof. Dr. Mehmet ALPARGU'ya teşekkür ederim.

**Abstract**

At the beginning of the 21st C the European Union realized that together with the economic union there should be a union in terms of political and cultural sense. For this purpose, starting from 1996 the European union put into force the projects related to **History Education** in the countries which were the members of the European Union and which were the candidates for the membership by the time. The real reason for carrying out these projects was to form a new **European identity** by means of History Education. Turkey has been actively participating in these projects since 1996. This article depicts the activities of the European Union through these projects and Turkey's adaptation to this process.

**Key words:** Identity, European Union, History Education, European Council, History

**Giriş**

Avrupa Birliği, 21. yüzyılın başında ekonomik birliğin yanında siyasi ve kültürel anlamda da tam bir birleşmenin olması gerektiğinin farkına varmıştır. Bu amaçla yeni projeler üreterek üye ya da üyeliğe hazırlanan ülkelerin kültürel hazırlık aşamasından işe başladı. Türkiye de bu ülkelerin arasında yer almakla birlikte sahip olduğu geniş tarih ve ülkeler arası ilişki dolayısıyla önem verilmesi gereken ülkelerin en başında geliyordu. Tarih Eğitimi Avrupa Konseyinin ülkeleri birbirine yakınlaştırma çabaları arasında ilk planda tutuldu.

Güneydoğu Avrupa'daki sorunları eğitim yoluyla çözmek, bir "Avrupa Kimliği" yaratmak ve "Avrupalılığı" eğitim aracı yoluyla geliştirmek amacıyla Graz Süreci başlatılmıştır. Graz Süreci çerçevesinde yürütülen çalışmalar 1999'da İstikrar Paketi içerisine alınmıştır. Bu pakette Güneydoğu Avrupa'da İnsan Hakları ve Demokratikleşme, Güvenlik ve Ekonomik Yapılanma konularında çalışmalar yapılmaktadır. İnsan Hakları ve Demokratikleşme Eğitimi Avrupa Konseyi tarafından yürütülmektedir. İnsan Hakları ve Demokratikleşme Eğitimi alanındaki çalışmalardan biri de "Tarih Eğitimi"dir. 1996 yılından itibaren Avrupa Konseyi tarafından Tarih Eğitimi alanında 5 proje uygulamaya konulmuştur.<sup>27</sup>

Bunlar;

1. İstikrar Paketi: Güney Doğu Avrupa'da Tarih ve Tarih Eğitimi
2. Tiflis Süreci
3. Karadeniz Tarih Girişimi
4. 20. Yüzyıl Avrupa Tarihini Öğrenmek ve Öğretmek
5. Avrupa Konseyi, 2003 yılından itibaren Tarih Eğitiminin Avrupa Boyutu adlı bir proje başlatmıştır. Proje kapsamında oluşturulan "Proje Grubu"nda ülkemiz de yer almaktadır.

<sup>27</sup> Bu konudaki karar Avrupa Konseyi'nin 27-28 Kasım 2002 tarihinde Strasbourg'taki toplantıda alınmıştır. Bk. Council of Europe, *Education-Culture and Heritage-Youth and Sport*, Strasbourg-France, 27-28 November 2002.

Bu amaçla Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 21. Yüzyılın Avrupa'sında Tarih Öğretimi hakkında 2001/15 sayılı bir tavsiye kararı aldı. Bu kararda 21. yüzyılda Tarih Öğretiminin hedefleri şöyle belirtilmiştir<sup>28</sup>:

### 1. Demokratik bir Avrupa'da Tarih Öğretimi

- Aktif ve sorumlu vatandaş eğitiminde, ulusal kimlik ve hoşgörü anlayışı temelinde her çeşit farklılığa saygıyı geliştirmede önemli bir yer işgal etmeli,
- Toplumlar arasındaki karşılıklı güven, tanıma, anlayış ve uzlaşmanın tesisinde önemli bir faktör olmalı,
- Demokrasi, insan hakları, karşılıklı anlayış ve hoşgörü gibi temel değerlerin geliştirilmesinde önemli bir rol oynamalı,
- Farklılıkları ve hatta ihtilaflarıyla, bazen de dramatik yönleriyle zenginleşen ortak bir tarihsel ve kültürel miras temelinde inşası özgürce kararlaştırılmış Avrupa'nın asli parçalarından biri olmalı,
- Global bir perspektiften bakarak karşılıklı anlayış ve güven duyguları içinde toplumlarının barışçı gelişimini ve gençlerin Avrupa'nın inşasına etkin katılımını gözeterek; onların gelişme ve ilerlemesinde doğrudan rol oynayan bir eğitim politikasının parçası olmalı,
- Öğrencilerin çok yönlülük temelinde diyalog, tarihsel kanıtları araştırma ve özellikle tartışmalı ve hassas konular üzerinde açık tartışmalar yoluyla bilgiyi eleştirel ve sorumlu bir şekilde analiz etme ve yorumlama gibi entelektüel yeteneklerini geliştirmeyi mümkün kılmalı,
- Avrupa vatandaşlarının devraldıkları yerel bölgesel, ulusal ve küresel boyutlardaki ortak tarihi miras bilgisini yoluyla kendi bireysel ve toplumsal (kolektif) kimliğini geliştirmesine imkân vermeli,
- İnsanlığa karşı işlenen suçları önlemek için bir araç olmalıdır.

### 2. Tarihin Kötüye Kullanılması

Tarih öğretimi, ideolojik suiistimal ve propaganda aracı olarak veya hoş görüsüz, bağnaz, aşırı milliyetçi, yabancı düşmanı, ırkçı ve Yahudi karşıtı düşünceleri yaymak için kullanılmamalıdır.

<sup>28</sup> Avrupa Birliği Bakanlar Komitesinin 01-03 Ekim 2001 tarihinde "Tarih Öğretimi" hakkında Brüksel'de yaptıkları toplantıda aldıkları 2001/15 sayılı karar tutanağı.

Avrupa Konseyi okulda öğretilen tarih ve tarih araştırmalarında;

- Tarihin propaganda amaçlarıyla tahrif edilmesi,
- Gerçeklerin saptırılması veya tahrif edilmiş, üstünde oynanmış istatistikler, sahte resim, şekil vb. olanların yaratılması,
- Bir olayı haklılaştırmak veya diğerini gizlemek amacıyla bir olaya odaklanmak,
- Tarihsel belgelerin kötüye kullanılması,
- Tarihsel gerçeklerin inkârı,
- Geçmişin "Biz" ve "Onlar" ikiliğini yaratabilecek aşırı milliyetçi bir çeşidi; gerçeklerin görmezden gelinmesi yoluyla tarihin kötüye kullanılmasına izin verilmesi ve bunların yaygınlaştırılmasının Avrupa Konseyi'nin kuralları ve temel değerleriyle hiçbir şekilde bağdaşmayacağını belirtir.

### 3. Tarih Eğitiminde Avrupa Boyutu

Avrupa'nın inşası hem Avrupalıların kendi özgür iradeleriyle alınmış bir kararın hem de tarihsel gerçeklerin bir ifadesi olduğundan;

- Yerel, bölgesel, ulusal ve Avrupa düzeyleri arasında kesintisiz bir tarihsel ilişki göstermesi;
- Avrupa boyutunun en bariz olduğu gelişme ve dönemlerin özellikle de Avrupalılık bilincini destekleyen eğilimlerin ve tarihsel veya kültürel olayların öğretimini özendirilmesi,
- Her türlü aracı özellikle de bilgi teknolojilerini kullanarak Avrupa tarihiyle bağlantılı temalar çerçevesinde okullar arasında proje değişimi ve işbirliğinin yaygınlaştırılması,
- Diğer Avrupa ülkelerinin tarihlerine öğrencilerin ilgisini geliştirmesi;
- Avrupa inşasının kendi tarihine dair öğretimi başlatması veya geliştirmesi uygun olacaktır.

Genişlemiş, demokratik ve barışçıl bir Avrupa'da tarih eğitiminde Avrupa boyutunu geliştirmek için:

- Hem içerik hem de metodolojik yaklaşım bakımından Kültürel İşbirliği Konseyi tarafından yürütülen "20. yüzyılda Avrupa Tarihini Öğretmek ve

Öğrenmek" projesi sonunda ortaya çıkan çalışmaların sonuçlarını göz önüne alması;

- Demokratik istikrarın geliştirilmesi ve sağlamlaştırılması etkinliklerinde Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan tarih öğretim reformu, yeni ders kitaplarının hazırlanması ve metodolojik rehberlik programlarının dikkate alınması;
- Tarihsel miras bilincini artırmak ve bu konunun öğretimi için Avrupa Konseyinin hazırladığı programın dikkate alınması;
- "20. yüzyılda Avrupa Tarihini Öğretmek ve Öğrenmek" projesinde üretilen öğretim malzemelerinin bilgi ve iletişim teknolojilerinin uygun kullanımını sağlayarak mümkün olduğu kadar geniş bir alana yayılması;
- Özellikle Rusya Federasyonu, Kafkasya, Güneydoğu Avrupa ve Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerde yeni programların hazırlanması ve tarih öğretiminde bir standart oluşturulması için verilen desteğin yeni kitapların üretimini de içerecek şekilde artırılması;
- Öğretmenlerin, Avrupa ölçeğinde görüş ve deneyim alış verişinde bulunmaları ve bu yeni bilgileri edinmelerine yardım etmek amacıyla, Avrupa Konseyinin eğitim personeli için düzenlediği hizmet içi eğitim programından yararlanması uygun olacaktır.

#### A. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN UYGULAMAYA KOYDUĞU TARİH EĞİTİMİNİN AVRUPA BOYUTU PROJESİ

Avrupa Konseyi, uygulamaya koyacağı projeler vasıtasıyla öncelikle ülkelerin tarih kitaplarında bulunan düşmanlığı ve kini artırıcı ifadelerin karşılıklı olarak kaldırılması gerektiğini düşünüyordu. Türkiye'nin de yer aldığı Tarih Eğitiminin Avrupa Boyutu Projesi 2003-2006 yılları arasında yapılan çalışmaları kapsamıştır. Tarih Eğitiminin Avrupa Boyutu Projesi ile pek çok ülkenin tarih müfredatında öğretilen ve modern Avrupa gelişmeleri için önemli dönüm noktalarını temsil eden önemli olayları siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarıyla değişik bakış açılarından ele alan birincil ve ikincil kaynakların yer alacağı, öğrenci ve öğretmenlerin yardımcı kaynak olarak kullanabileceği bir CD-ROM'un üretilmesi amaçlanmıştır.<sup>29</sup>

<sup>29</sup> Council of Europe, *History Education*, Budapest-Hungary, 28 April-1 May 2004 tarihli toplantının karar tutanağı.

Bunun için her ülkenin tarih kitaplarının incelenmesiyle işe başlandı. Avrupa Konseyi'nin amacı tarih öğretiminin ansiklopedik bilgi birikiminden oluşmasını önlemek ve yeni tarih öğretimi ile;

- Programlar hazırlanırken öğrencilerin dünyanın geri kalanına açık bir Avrupa bilinci geliştirmek amacıyla Avrupa boyutunun göz önüne alınması,
- Öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini, kendi kendilerine düşünme yeteneklerini, objektif olmayı ve suiistimal edilmeye karşı dirençlerinin gelişimi,
- Avrupa tarihinde izlerini bırakmış anları ve olayları, özellikle önemli dönem ve olaylar çerçevesinde yerel, ulusal, Avrupa ve dünya çapında ele alınarak öğretilmesi,
- Avrupa tarihinin her boyutunun; sadece siyasi tarih değil aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel tarih boyutlarıyla da ele alınması,
- Özellikle kültürler arası etkileşimi ortaya çıkaran tarihi miras incelemelerinde araştırmaya dayalı metotların kullanımıyla merak ve araştırma ruhunun gelişimi,
- Tarih programlarında Avrupa'nın tarihsel gelişimi boyunca farklı kültürler, dinler ve felsefi ekoller arasındaki karşılıklı etkileşimin altını çizerek ön yargılardan ve klişelerden kurtulması,
- Tarihsel gerçeklerin inkârı, tahrifi, yadsınması, atlanması veya ideolojik amaçlarla çarpıtılması gibi nedenlerden dolayı tarihin kötüye kullanılmasını eleştirel bir gözle irdelenmesi,
- Tartışmalı konuların farklı gerçekleri, düşünceleri ve bakış açılarını göz önüne alarak gerçeği arayan bir yaklaşımla incelemeyi kapsamı sağlanmalıdır.

Tarih Öğretiminde kullanılacak öğretim metotları da şöyle olmalıdır:

#### Öğretim Metotları

##### Kaynakların Kullanımı

Öğretim malzemelerin her çeşidi tarihsel gerçeklerin anlatımında kullanılmalıdır. Özellikle:



- Daha önce erişilemeyen güvenilir belgelere ulaşılmayı mümkün kılan özellikle Orta ve Doğu Avrupa'daki halka açık arşivler,
- Belgesel ve kurgusal filmlerle görsel-işitsel yapımlar;
- Bireysel ve toplu olarak öğretmenin de gözetiminde incelenmesi gereken bilgi teknolojileri yoluyla elde edilen materyaller,
- Öğrencilere yakın geçmişteki olaylara güncel düzeyde gerçekçi bir bakış açısı kazandıran Avrupa genelinde kurulmuş olan her çeşit 20. yüzyıl müzesi tarihsel olarak önemli olan mekânlar,
- Yakın geçmişteki olayların canlı tanıklarıyla, öğrencilere tarihi canlı tarih kılabilen ve tarihin göz ardı ederek kaydetmediği bakış açıları ve düşüncelerini sunabilen sözlü tarihten yararlanılmalıdır.

#### Kişisel Araştırma

Öğrenciler düzey ve durumlarına uygun bireysel araştırmalara özendirilmeli, böylece bilgi derleme, temel olguları süzme becerileri ile merak ve inisiyatifleri geliştirilmelidir.

#### Grup Araştırması

Fikirlerin açık ve hoş görümlü bir şekilde tartışılması ve görüşülmesi için bir diyalog ortamı yaratmak amacıyla öğrenci, sınıf ve okul gruplarının etkin öğrenme araştırma projelerine katılmaları teşvik edilmelidirler.

#### Disiplinler arası ve Çok Disiplinli Yaklaşım

Tarih öğretimi, her fırsatta müfredattaki diğer derslerle (edebiyat, coğrafya, sosyal bilimler, felsefe, fen ve sanat) bağlantı kurularak disiplinler arası ve çok disiplinli bir yaklaşımın eğitimsel potansiyelini kullanmalıdır.

#### Uluslar arası ve Sınır Ötesi Yaklaşım

Şartlara bağlı olarak bilgi teknolojileri ve okul ağ sistemlerinin kurulmasıyla ortaya çıkan olanaklardan yararlanarak farklı ülkelerdeki değişik okullar tarafından belirlenen ortak konular üzerinde çalışma yapmaya dayalı uluslararası ve sınır ötesi projelerin gerçekleştirilmesi teşvik edilmelidir.

#### Öğrenme ve Anma

20. yüzyılın daha iyi bir hayat için bilimin barışçıl bir şekilde kullanılması, demokrasinin ve insan haklarının yaygınlaşması gibi olumlu gelişmeleri vurgulanırken soykırım, katliamlar, insanlığa karşı işlenen cinayetler, etnik

temizlik hareketleri, insan hakları ve Avrupa Konseyi'nin temel değerlerinin yaygın ihlalleri gibi bu yüzyıla damgasını vurmuş olayların da inkârını ve tekrarını önlemek için eğitim alanında mümkün olan her şey yapılmalıdır. Bunlar:

- Dünya ve Avrupa tarihinin en karanlık anları ve bunların nedenleri hakkında bilgi ve bilinç elde etmeleri için öğrencilerin yardım edilmesi,
- Bunlara neden olan ideolojiler hakkında ve bunların tekrarının nasıl önlenebileceği konusunda düşünülmesi,
- Kültürel İşbirliği Konseyi'ne üye olan ülkelerin eğitim kadroları için hizmet içi programlarının oluşturulması, geliştirilmesi ve düzenlenmesi,
- Yeni teknolojilerin kullanımı yoluyla konu ile ilgili mevcut belgelere erişimin kolaylaştırılması ve bu alanda öğretim materyalleri sağlayacak merkezler ağı kurulması,
- Eğitim bakanlarının "Her Ülkenin Kendi Tarihi Işığında Yahudi Soykırımını Anma ve İnsanlığa Karşı Yapılan Suçları Önlemek Amacıyla Bir Günü Belirlemesi" kararının (Cracow, 2000) uygulanması ve uygulamaların izlenmesi,
- Yahudi Soykırımı Eğitimi, Soykırımı Anma ve Araştırma Hakkında Uluslararası İşbirliği İçin Görev Gücü'ne Avrupa Konseyi'nin eğitim alanında yaptığı katkıların geliştirilmesi.

#### B. AVRUPA KONSEYİ'NCE UYGULAMAYA KONULAN YENİ TARİH ÖĞRETİMİNDE TARİH ÖĞRETMENLERİNİN GÖREV ALANLARI

Avrupa Konseyi yeni tarih öğretimini uygulamaya koyacak öğretmenlere büyük görevler yüklemiştir. Bu amaçla üye ve üye olacak ülkelerdeki bazı tarih öğretmenlerini Avrupa'nın merkezlerinde hizmet içine almıştır.<sup>30</sup> Bu hizmet içi eğitim çalışmaları 2009'a kadar devam edecektir. Sürdürülen çalışmalarda tarih öğretmenlerine şu olanakların sağlanması amaçlanmaktadır:

#### Tarih Öğretmenlerine Özel Temel ve Hizmet İçi Eğitimi

- Tarih öğretmenlerinin karmaşık, süreç yönelimli ve yansımali tarih öğretimi metotlarıyla çalışmalarını teşvik etmelidir.

<sup>30</sup> Bu konuda Strasbourg'ta 24 Ekim 2005 tarihinde yapılan toplantıdaki karar tutanakları esas alınmıştır. Bk. Council of Europe, *History Education*, Strasbourg-France, 24 October 2005.

- Gelecekteki tarih öğretmenleriyle hâlihazırdaki tarih öğretmenlerini en son ürünler ve metotlarla özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri hakkında bilgilendirmelidir.
- Öğretmenlerin, öğrencilerin değişik içeriklerde örneğin sosyal, coğrafi ekonomik içeriklerde tarihsel gerçekleri ve günümüze etkilerinin analiz etmelerini ve yorumlamalarını sağlayan öğretim tekniklerinin farkına varmalarını sağlamasına yardım etmelidir.
- Öğretmenlerin sadece öğrenciler tarafından ezberlenen bilgileri değil aynı zamanda araştırma, tartışma veya tartışmalı konuların analizini içerip içermese de söz konusu enformasyon bilgisi sayesinde onların yapmaya muktedir oldukları aktiviteleri de göz önüne alan değerlendirme tekniklerini kullanmalarına yardım etmelidir.
- Tarih öğretmenlerinin işbirliğini artırmalıdır.

Bilgi ve iletişim teknolojileri öğretmenlerin rollerinin değişmesine yol açtığından:

- Karşılıklı alış veriş için fırsat yaratması önemlidir. Böylece söz konusu yeni rolleri de içeren çok değişik öğrenim durumlarının farkında olabileceklerdir.
- Bu yeni öğretim metotları hakkında mesleki zorlukları, çekinceleri ve şüpheleri tartışmak için tartışma gruplarının kurulmasına destek olunması önemlidir.
- Sadece ulaşılacak doküman ve siteleri değil buralardan elde edilebilecek bilgilerin geçerliliğini belirten veri bankaları geliştirmek önemlidir.
- Eğitim kalitesini yükseltmek ve sürdürmek ve öğretmenlerin profesyonelliğini ve statülerini geliştirmek için eğitim enstitüleri kurmak.
- Bu tavsiye metninde yer alan ilkeler temelinde öğretmen yetiştiren öğretim üyelerinin eğitimine özel dikkat gösterilmelidir.
- Tarih öğretmenlerinin temel ve hizmet içi eğitimlerine özel standart, yapı ve hedefler üzerinde karşılaştırmalı araştırma yöntemi geliştirerek temel ve hizmet içi eğitim reformunda ihtiyaç duyulan bilgi alış verişini sağlayacak kurumlar arası işbirliğini artırmak,

- Özel görevlerini ve sorumluluklarını vurgulayan bir bakış açısıyla tarih öğretmeni eğitimcileri ile ilgili veya bunlarla meşgul bütün kuruluşlar arasında bir ortaklık yaratmak ve geliştirmek uygun olacaktır.

### C. TARİH ÖĞRETİMİNDE KULLANILACAK BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ

Bilgi ve eğitim teknolojilerinin kullanılmasıyla yasa yapanlara rıza göstermek ve ifade özgürlüğüne saygı göstermekle birlikte ırkçı, değişimci ve yabancı düşmanlığı körükleyen materyallerin özellikle internet yoluyla yayılmasıyla mücadele etmek için gerekli adımlar atılmalıdır.<sup>31</sup>

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gençlerce hem okul hem de okul dışında geniş kullanımı çerçevesinde bu teknolojiler;

- Tarih öğretimi için önemli bir kaynak olduğu,
- Kaynakların güvenilirliği ve farklılığın değerlendirilmesinde ihtiyaç duyulduğu,
- Öğrenci ve öğretmenlerin orijinal kaynaklara ve çeşitli yorumlara ulaşmasını sağladığı,
- Tarihsel bilgi ve gerçeklere geniş ulaşım sağladığı,
- Bilgi alış veriş ve iletişim için fırsatları kolaylaştırıp artırdığı için öğretim metot ve teknikleri de dikkate alınmalıdır.

Ayrıca öğretmenlerin;

- Seçme sürecinde öğrencilerin kendileri için güvenilir bilgi kaynakları ve belgelere ulaşmalarında yardım etmeleri,
- Eleştirel analizi teşvik eden, bakış açılarının farklılığını kabul eden ve gerçeklerin yorumunda kültürler arası bir yaklaşımı benimseyen bir sınıf işleyişini tanıtmaları,
- Öğrencilerin eleştirel analiz ve karşılaştırmalı düşünme gibi becerilerinin geliştirilmesinde yardımcı olmaları için bütün koşullar hazırlanmalıdır.

<sup>31</sup> Bu konudaki karar Avrupa Konseyi'nin 27-28 Kasım 2002 tarihinde Strasbourg'taki toplantıda alınmıştır. Bk. Council of Europe, *Education-Culture and Heritage-Youth and Sport*, Strasbourg-France, 27-28 November 2002.

#### D. UYGULAMAYA KONULAN TARİH EĞİTİMİNİN AVRUPA BOYUTU PROJESİ VE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Avrupa Konseyinin yürürlüğe koyduğu ilk projelerden birisi Tarih Eğitiminin Avrupa Boyutu Projesi'dir. Bu proje ile ilgili 27-28 Kasım 2002 tarihleri arasında Strasbourg'ta bir toplantı yapılmıştır.<sup>32</sup> Bu toplantının amacı:

1. Projenin uygulama sürecinin müzakeresi,
2. 2003 faaliyet programının sonuçlandırılması,
3. CD-ROM'un geliştirileceği kriterleri belirleme ve
4. Ülke koordinatörlerinin yapacağı görevleri liste halinde hazırlamaktır.

Toplantının ilk günü proje grubu danışmanı Dr. Robert Strandling projeyi tanıtan bir sunum yaptı. Robert Strandling Eğitim Yönetimi Komitesinin 24. Toplantısında alınan kararların bu projenin geliştirilmesinde bir çerçeve oluşturduğunu belirtmiştir.

Proje sonunda hazırlanacak CD-ROM'da yer alması gereken 5 anahtar yıl belirlenmiştir: 1848, 1913, 1919, 1945, 1989-1990.

Proje için belirlenen tarihlerin kesin olmakla birlikte projenin kısıtlanması gerektiğini, bununla birlikte yeni tarihler önerilebileceğini ancak bu tarihlerin en azından bölgesel etkilerinin olması gerektiğini, belirlenecek ek tarihlerde ülkelerin öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim etkinlikleri şeklinde toplantılar yapabileceğini belirtti.

Proje Alison Cardwell ve bir uzmanlar grubu tarafından yönetileceği karara bağlanmıştır. Proje Grubunun görevi;

1. Projeyi yönetmek,
2. Yerel faaliyetlerin örgütlenmesine yardımcı olmak,
3. Proje sayesinde bölgeler ve uygun kuruluşlar arasında danışmanlık, rehberlik görevi yapmak,
4. Yayın Kurulu oluşturmaktır.

<sup>32</sup> Bu konudaki karar Avrupa Konseyi'nin 27-28 Kasım 2002 tarihinde Strasbourg'taki toplantıda alınmıştır. Bk. Council of Europe, *Education-Culture and Heritage-Youth and Sport*, Strasbourg-France, 27-28 November 2002.

Eğitim Yönetimi Komitesi Bürosundaki ilk görüşmeyi takiben Büro üyelerinin yorumları doğrultusunda yeni projenin sunumu gözden geçirilerek düzeltilmiştir. Proje üç yıl süreğinden projenin olay ve temalarının sınırlandırılması kararlaştırılmıştır.

#### Yeni Projenin İçeriği

Eğitim Komitesinin 24. toplantısındaki (01-03 Ekim 2001) kararlar yeni projenin geliştirilmesinde net bir çerçeve oluşturmaktadır.<sup>33</sup> Yeni proje;

- a. Çağdaş tarih ve yakın güncel çatışmaları vurgulamalı,
- b. Göç ve azınlıklarla ilgili olayları analiz etmeli,
- c. Avrupa tarihini küresel bir kapsamda ele almalı ve
- d. "Demokratik Yurttaşlık Eğitimi" boyutuyla birleşmelidir.

Ayrıca yeni Avrupa Konseyi tarih projesinin şu özellikleri de taşıması önerilmektedir:

- a. Örgün, yaygın ve yüksek öğretim bölümünün önceki ve devam etmekte olan başarılı çalışmalarını geliştirmeli,
- b. Zaman ve enerji kaybını, çakışmayı önlemek ve verimli bir işbirliği olanağı yaratmak için diğer uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşlarının girişimlerini dikkate almalı,
- c. Avrupa Konseyinin yayınları, konferansları, seminerleri ve eğitim kadrolarına yönelik hizmet içi eğitimlerle geliştirmeye çalıştığı tarih eğitimindeki yaklaşımları yansıtmalı ve
- d. Avrupa çapındaki tarih eğitimcilerinin (Milli Eğitim Bakanlıkları, program geliştirme uzmanları, öğretmenler, öğretmen eğitimcileri, kitap yazarları ve yayıncılar) ihtiyaçları ve içerikleriyle bağlantılı olmalıdır.

#### Amaç ve Hedeflerin Çerçevesi

Avrupa Konseyi tarih eğitimine ilişkin yeni yaklaşımların geliştirilmesinde 10 yıldır önemli bir uluslararası katalizör olarak rol almaktadır. (Konferanslar, seminerler ve hizmet içi eğitim çalışmaları öğretmen ve öğretmen eğitimcilerinin bilgi ve becerilerini belirlemek ve daha da

<sup>33</sup> Avrupa Birliği Bakanlar Komitesinin 01-03 Ekim 2001 tarihinde "Tarih Eğitimi" hakkında Brüksel'de yaptıkları toplantıda aldıkları 2001/15 sayılı karar tutanağı.



geliştirmekte yardımcı olurken) öğretmen bu yeni fikirlerin konferans ve seminerlere katılmayan öğretmenlere etkin bir biçimde yayılması için yapılacak daha çok çalışma vardır. Bu nedenle yeni bir proje, yeni teknolojilerin tam anlamıyla kullanıldığı ayrıca CD-ROM'da yer alması gereken 5 anahtar yıl şöyle belirlenmiştir:

1848- Orta sınıfların ekonomik ve siyasi gücünün arttığı, liberalizm, siyasi demokrasi, modern milliyetçiliğin ortaya çıktığı, ulusal azınlıkların kendi ulusal devletlerini kurma isteklerinin uyandığı, işçi sınıfının siyasi isteklerinin yükseldiği, çok uluslu Avrupa imparatorluklarının sonunun başlangıcı olan, Avrupa'nın merkezi ile çevresi arasındaki ekonomik uçurumun büyüdüğü, Avrupa'nın siyasi yapısının oluşmasını sağlayan devrimler yılı,

1913- Balkan savaşları, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılması ve 20. yüzyıl boyunca meydana gelecek çatışmaların tohumlarının atılması,

1919- Habsburg ve Alman imparatorluklarının çökmesi, Paris Konferansında Avrupa haritasının yeniden çizilmesi, Wilson'un 14 noktasının etkileri, en küçük ulusların bile self determinasyon için artan istekleri, ABD'nin Avrupa siyasetine ve ticaretine artan müdahalesi, İkinci Dünya Savaşı'nın tohumlarının atılması,

1945- Yalta ve Potsdam Konferansları ve Avrupa'nın yeniden yapılandırılması, Demir Perde'nin ortaya çıkışı, güç bloklarının ve Soğuk Savaşın ortaya çıkışı, Avrupa'da siyasi dengenin değişmesi,

1989-1990- Sovyetler Birliği'nin dağılması, merkezi Avrupa'da Velvet İhtilalleri, Yugoslavya'da sivil savaşın başlaması, Kosova Krizi, Körfez Savaşı ve Avrupalı güçlerle Ortadoğu'daki Müslüman ülkeler arasındaki ilişkilerin değişmesi.

Eklenmesi düşünülen diğer yıllar:

1871- Fransa-Prusya savaşının sonuçlanması, İtalya ve Almanya'nın siyasi birliklerinin oluşması, 1815 Viyana Düzeninin yıkılması, savaşın ulusal siyaset ve siyasi yapılanmada bir araç olarak yeniden ortaya çıkması,

1929- Büyük buhran, Avrupa ekonomisinin ABD ekonomisine artan bağımlılığının belirtileri, Avrupa'da bunalım, siyasi ve ekonomik ayrışmalar.

Bu yıllar eğitim personelinin hizmet içi eğitim programları çerçevesinde düzenlenebilecek seminerlerin konuları olabilir. Ayrıca CD-ROM'un yeri ve maliyeti elverdiği sürece kaynak materyallere de CDROM'da yer verilebilir.

Bu çerçevede ek dönüm noktaları belirlenebilir. Bu dönüm noktası yıllar siyasi önemlerinden dolayı seçilmiş olsa da bu projede sadece önemli siyasi olay, çatışma, kriz, önemli siyasi aktörler ve sonuçlara değil ayrıca;

- Sıradan insanların bu olayları nasıl yaşadığı ve algıladığı, bunların değişik etnik, ulusal, dini ve dil grupları üzerindeki etkileri,
- Ekonomik, teknik ve siyasi gelişmeler arasındaki karşılıklı ilişkiler,
- Bu olay ve gelişmelerde yer alan ideolojik, siyasi ve sosyal akımlar,
- Kültürel ve sanatsal hareketlerin bu olay ve gelişmelerden nasıl etkilendiği, bunları nasıl yansıttığı ve yorumladığı üzerinde de durulması çok önemlidir.

#### Projenin Aşamaları

1. Aşama: Projenin gidişatını tayin edecek, değişik aşamalarda projeyi izleyecek ve projenin sonuç ürünleri için yayın kurulu olarak hareket edecek bir proje grubunun oluşturulması, Ayrıca bir dizi bölgesel koordinatörün (muhtemelen ulusal tarih öğretmenler birliği yerine Avrupa'daki değişik bölgeleri temsil edecek) belirlenmesi için Avrupa Konseyinin tarih eğitimcileri ağının kullanılması. Bölge koordinatörlerinin öncelikli görevi çalışma gruplarını ve küçük ekipleri oluşturmaktır.

2. Aşama: Bütün yerel koordinatörleri ve çalışma grubu üyelerini bir araya getirecek projenin amaçlarını ve hedeflerini açıklamak ve onlara örneğin ulusal ve yerel arşivlerin kullanımı, internet kullanımı, günlük yaşamla ilgili yerel materyallerin toplanması, sözlü tarih, yayına hazırlama becerileri gibi uygulamalı çalışma yapma olanağı sağlayacak ilk atölye çalışmasını yürütmek

3. Aşama: Bu aşamada seçilen her dönüm noktası yıl için 2 sayfadan oluşmaktadır.

1. Safha: Belli bir yıla odaklanmak isteyen bütün ekipler için seçilen yıldaki değişik gelişmelere karşılaştırmalı bir bakış açısıyla bakılması istenecek, önemli tarihçi veya siyasi figürlerin sunularını içerecek, tartışma gruplarının davet edilen uzmanları kaynak olarak kullanacakları bir konferans düzenlenecektir.

2. Safha: Yerel ekipler seçilen her bir dönüm noktası yıl için bölgeleriyle ilgili uygun birincil ve ikincil kaynakları toplayacaklar ve bunları düzenleyip organize edecekler, seçilen metinlerin özetlerini yapacaklar



(doğrudan alıntıları da içerebilecek) ve bu özetleri İngilizce, Almanca, Fransızca veya Rusça dillerine çevireceklerdir.

Kaynak materyaller aşağıdakileri içerecektir:

- Önemli belgelerden özetler (diplomatik belgeler, anlaşmalar, tutanaklar, toplantı notları, resmi raporlar, resmi istatistikler, kişisel mektuplar, günlüklerden özetler, hatıralar vb.).
- Konuyla ilgili gazete başlıkları ve makale örnekleri,
- Görsel-işitsel materyallerden özetler,
- Günlük yaşamla ilgili orijinal fotoğraf ve taş baskılar,
- Posterler ve siyasi broşürler,
- Kimlik, pasaport gibi belgelerin fotokopileri.

**4. Aşama:** Okullarda kullanılacak kitapçık ve CD-ROM'un geliştirilmesi için yerel ve bölgesel gruplar uzmanlardan oluşan bir ekip tarafından destekleneceklerdir.

**5. Aşama:** Avrupa Konseyince yayımlanacak sonuç ürününde yer alacak materyalleri Yönetim Kurulu yerel ekiplerce bir araya getirilen materyallerden seçecektir.

**6. Aşama:** Projenin sonuçlarını tanıtmak için yayma faaliyetleri yapılacaktır.

#### Proje Sonuçları

Projenin iki sonucu öngörülmektedir:

**CD-ROM:** Seçilen her bir yılda bir dizi birincil kaynağı (küçük çapta ikincil kaynak) içerecek bir CD-ROM (Yakın Avrupa tarihinde önemli hareketler) üretilecektir. Materyalleri üç düzeyde düzenlemek önemli olacaktır:

- Düzyey:** Açıklayıcı ek materyaller-resimler, fotoğraflar, taş baskılar, istatistikler önemli şahsiyetlerden ve görgü şahitlerinden alıntılar gibi temel bilgiler, tarihçilerden (muhtemelen değişik zamanlarda yazılan) seçilmiş yorumlar,
- Düzyey:** Tarihsel araştırma yapan (nasıl yapılacağına ilişkin kılavuzla birlikte) öğrenciler için uygun birincil kaynak materyaller,

**3. Düzey:** Aynı olay ve gelişmeyle ilgili farklı görüşleri yansıtacak, değişik bakış açılarını temsil edecek materyallerle öğrenci ve öğretmenlere yönelik değişik etkinlikler ve sorular

**Kitap (veya kitapçık serisi)-** Konuşmacıların sunularını içerecek bir kitap. Bu kitap öncelikle tarih öğretmenlerini, aday öğretmenleri ve hatta muhtemelen 16-18 yaş orta öğretim öğrencilerini hedefleyecektir.

#### Organizasyona İlişkin Konular

Yönetim Kurulu yanında, proje sonuçları için materyallerin düzenlenmesinden ve derlemenin koordinasyonundan sorumlu olacak bir proje danışmanına ihtiyaç olacaktır.

Eğitim amaçlı olarak üretilen kitaplar ile CD-ROM'ların yayın hakkı konusunda Avrupa Konseyinin bir hukuk uzmanına danışılması gerekecektir. Bu özellikle birincil kaynak materyaller resmi arşivlerden ve internet web sitelerinden elde ediliyorsa önemli olacaktır. Bunun biran evvel yapılması yerel ekiplerin materyal toplamaya başlamasından önce ekiplere sorumluluğun yüklenebilmesi için yararlı olacaktır. CDROM'daki materyallerin ders kitabı yayıncıları tarafından kullanılabilme izni araştırmayı gerektirecektir. Güneydoğu Avrupa'da pek çok tarih öğretmenin karşılaştığı uygulama sorunlarını dile getiren somut ve uygulamalı bir dizi ürün de ortaya çıkarılmalıdır. Ayrıca yeni projenin çağdaş olay ve çatışmaları vurgulaması yanında tarihsel bir yaklaşımı da sergilemesi gerekli olacaktır. Yani öğrencilerin bu yakın olay, çatışma ve gelişmelerin kökenini anlamasına yardım etmelidir. Böylece tarih eğitimi, demokratik yurttaşlık eğitime önemli bir katkı sağlayabileceği gibi öğrencilerin çeşitli kaynaklardan (yazılı, görsel ve işitsel, sözlü kaynak, fotoğraflar) analiz yaparak, yorumlayarak bilgiye ulaşma becerisini de geliştirecektir.

Georg Eckert Enstitüsü ve EURCLIO gibi kurumların yaptığı araştırmalar pek çok tarih eğitimcileri ve program geliştirme uzmanlarının Avrupa modern tarihinin sadece bir dizi ulusal ve uluslararası çatışma ve politik ve ekonomik kriz şeklinde sergilenmemesini düşündüklerini açıkça ortaya koymaktadır.

Tarih eğitimcileri Avrupa'daki tüm çocukların ve gençlerin eleştirel bir tarih anlayışına sahip olmasını onaylarken bu gibi olay ve gelişmelerin daha geniş bir sosyal, kültürel ve ekonomik kapsamda incelenmesinin gerekli olduğu inancındadır.

Tarih eğitimcilerine ve Avrupa'da tarih eğitimi çalışmalarına katılan bazı Sivil Toplum Kuruluşu temsilcilerine danışıldıktan sonra, Avrupa Konseyi'nin yeni projesi ile;

- Ya Avrupa'da meydana geldiği ya da tamamına olmasa bile kıtanın büyük bir kısmına dolaylı ya da dolaysız etkileri olan gerçek anlamda Avrupa'ya ait olay, konu, gelişme ve temalara odaklanması,
- Öğretmenlerin karşılaştırmalı bakış açısına sahip olmaları ve sadece ulusal tarihe değil, kendi ülkelerindeki olaylara daha geniş bir Avrupa ve global içerikte bakabilmeleri teşvik edilecek,
- Gençlerin tarih bilgilerinin artışı kadar onların tarihsel anlayış ve eleştirel becerilerinin gelişimine de katkı sağlanacak,
- Öğretmen ve öğrencilerin önemli olay, çatışma ve gelişmelere çok yönlü bir bakış açısıyla incelemeleri teşvik edilecektir.

#### Proje Taslağı

Proje pek çok Avrupa ülkesinin tarih dersi müfredatında öğretilen ve modern Avrupa gelişmeleri için önemli dönüm noktalarını temsil eden 19 ve 20. yüzyıl tarihinde, göreceli olarak az sayıdaki yıllara odaklanmalıdır. Bu tür bir projenin bir başlangıç (1789? 1815? 1848?) ve bir bitiş noktasının (1968? 1989? 1991?) olacağı açıktır. Bu öneri 1848-1989 arası dönemi temel almaktadır. Bu dönemde önemli olayların meydana geldiği, önemli kararların alındığı, rejimlerin ortaya çıktığı veya yıkıldığı, sınırların değiştiği, insanların göç ettiği ve sosyal ve ekonomik koşulların değiştiği yani bugün yaşadığımız Avrupa'nın şekillenmesini sağlayan uzun vadeli sonuçları olan bir dizi anahtar olay bulunmaktadır.

CD-ROM ve kitabın ilk baskısının özendirme amaçlı olarak ücretsiz dağıtılmasından sonra Avrupa Konseyinin her iki ürüne de rekabetçi bir fiyat belirleyerek bu sayede projenin maliyetinin bir kısmını geri almaması için hiçbir neden yoktur.

#### Projenin Finansmanı

Projenin maliyeti Avrupa Konseyinin olağan bütçesinden karşılanacak, projenin yürütülmesi ve CD-ROM'un üretilmesini Avrupa Konseyi ticari bir yayıncıyla birlikte sağlayacaktır. Ayrıca projenin yürütülmesi için başka ek kaynakların bulunması ve sempozyum ve seminerlerin ülkelerde düzenlenmesi gerekli olacaktır.

#### Proje Grubu

Eğitim Yönetim Komitesi Bürosunun 25-26 Şubat 2002 tarihinde Strasbourg'da yapılan toplantısında proje grubunun 7 kişiyi aşmamasına karar verilmiştir. Bu karara dayalı olarak ve Yönetim Komitesinin çeşitli üyeleriyle yapılan müzakereler doğrultusunda Sekreteryaya proje grubunu şu şekilde önermiştir:

- Fransa,
- Almanya,
- Norveç,
- Romanya,
- Rusya Federasyonu,
- Türkiye,
- İngiltere.

Proje grubu tarih eğitimi alanında çalışan profesyonel 3 kurumu da içermelidir:

- EUROCLIO,
- Georg Eckert Enstitüsü,
- EEPG- Avrupa Eğitim Yayıncıları Grubu ve bütün gruplarda yer alacak Proje danışmanı Dr. Robert Strandling.

Bunun yanında proje grubunda temsil edilmeyen bir ülkede düzenlenecek her hangi bir konferansın organizatörü ya proje grubunun toplantılarına ya da konferansın hazırlık toplantısına davet edilecektir. Proje Danışmanı ve Grubu altında 2 küçük grup daha oluşturulacaktır.

- Yerel düzeyde etkinliklerin yürütülmesinden ve kendi ülkelerindeki eğitimden ve kaynak materyallerin bulunmasından sorumlu bölgesel koordinatörler şu ülkelerden öğretmenler belirlenmiştir: Çek Cumhuriyeti, Fransa, Almanya, Gürcistan, Romanya, Bulgaristan, Slovenya, Karadağ, Macaristan
- CD-ROM'un geliştirilmesinden sorumlu 5 uzmandan oluşan bir grup: May B. BRODA (İsviçre), Barbro LARSSON (İsveç), Lachlan MacCALLUM (İskoçya),... (Almanya).

## E. TARİH EĞİTİMİNİN AVRUPA BOYUTU PROJESİNİN ÜLKEMİZDE UYGULANMASININ NEDENLERİ VE GETİRECEĞİ SONUÇLAR

Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği tarafından tarih eğitimi alanında yürütülen projelerle ilgili yapılan ve yapılması planlanan çalışmaların eğitim plan ve programlarına yansıtılması, proje kapsamında hazırlanan el kitaplarının incelenerek değerlendirilmesi, söz konusu çalışmalarda ülkemizle ilgili önyargılı ve gerçeklerden uzak düşünce ve kararlara karşı fikirlerin üretilmesini sağlamaktır.

Proje tarih öğretmenlerinin eğitimi, tarih öğretmenleri için öğretim materyallerinin geliştirilmesi, yüksek öğretimde tarih eğitimi, gençler için yaygın tarih eğitimi ve tarih eğitimi için destek alt yapısının geliştirilmesi vb. konularında sonuçlar getirecektir.

### 1. YAPILAN ÇALIŞMALAR

Avrupa Konseyi tarafından tarih eğitimi alanında yürütülen projelerle ilgili yapılan ve yapılması planlanan çalışmaların eğitim plan ve programlarına yansıtılması, proje kapsamında hazırlanan el kitaplarının incelenerek değerlendirilmesi, söz konusu çalışmalarda ülkemizle ilgili önyargılı ve gerçeklerden uzak düşünce ve kararlara karşı fikirlerin üretilmesini sağlamak amacıyla 18.09.2001 tarih ve 10664 sayılı Makam Onayı ile Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının koordinatörlüğünde Prof. Dr. İlber ORTAYLI başkanlığında, Türk Tarih Kurumu Başkanı Prof. Dr. Yusuf HALAÇOĞLU, Ankara Üniversitesi Avrupa Çalışmaları Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Çağrı ERHAN, Dışişleri Bakanlığı Temsilcisi, MİT Temsilcisi, YÖK Temsilcisi, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı üyesi Ömer ÖZCAN, Milli Eğitim Bakanlığında görev yapmakta olan Tarih öğretmenleri Dr. Salih YILMAZ, Nalan ULUKANLIGİL, Mustafa GÖKÇE, Şerafettin ARIDİL'den oluşan Avrupa Konseyi Tarih Eğitimi Özel İhtisas Komisyonu oluşturulmuştur. Bu komisyonun sekreteryasını Dr. Salih YILMAZ ve Nalan ULUKANLIGİL yapmaktadır.<sup>34</sup>

Komisyonun kuruluşu ile ülkemizin projelere katılımındaki dağınıklık önlenerek iletişim ve koordinasyon sorunları çözümlenmiştir. Tarih eğitiminin hassasiyeti göz önüne alınarak Türkiye'nin projelere aktif ve etkili katılım stratejisi belirlenmiş ve uygulanmaktadır. Geliştirilen ortak tavır doğrultusunda projelere katılacak temsilcilerin alanında uzman, yabancı dile hâkim ve Türkiye'nin tezlerini savunabilecek nitelikte olmasına

<sup>34</sup> T.C. Milli Eğitim Bakanlığının 18.09.2001 tarih ve 10664 sayılı Makam Onayı.

özen gösterilmektedir. Temsilcilerin proje hakkında bilgi vermeleri sağlanmakta ve görüş ve önerileri alınarak değerlendirilmektedir. Projelerde ortaya çıkan görüş ve kararlar ile projelerde üretilen el kitapları incelenerek değerlendirilmektedir. Ülkemizle ilgili önyargılı düşünce ve kararlara karşı fikirler üretilerek gerekli önlemler alınmaktadır. Projelerde ortaya çıkan sonuçların eğitim plan ve programlarına yansıtılması konularında da çalışmalar yapılmaktadır.

Türkiye Komitesi ilk olarak bu proje kapsamında hazırlanacak CDROM'a katkı amacıyla özellikle 1848, 1912-1913, 1919, 1945 ve 1989-1990 yıllarına ait yazılı ve görsel materyaller toplanarak Avrupa Konseyine ulaştırılmıştır. Buna göre Türkiye'nin Avrupa Konseyi bünyesinde bulunan sekreteryaya CDROM'a konulması amacıyla 1- Biyografi, 2- Resim, 3- Sözlük başlığı adı altında şu konularda katkıda bulunmuştur.<sup>35</sup>

### 1- BİYOGRAFİLER

- Mustafa Kemal Atatürk
- Abdülmecit
- Abdülaziz
- Sultan Reşat
- Sultan Vahdettin
- İsmet İnönü
- Rıza Nur
- Hasan Saka
- Enver Paşa
- Celal Bayar
- Adnan Menderes
- Turgut Özal
- Süleyman Demirel

<sup>35</sup> T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Dış ilişkiler Genel Müdürlüğü'nün Avrupa Konseyi'nin Tarih Öğretimi konusundaki Türkiye'den beklediği katkılara dair 22 Şubat 2005 tarih 1853 sayılı yazısı.

- Bülent Ecevit

## 2- RESİMLER

### 1848

- Mustafa Reşit Paşa'nın Tanzimat Fermanı'nı okuyuşu vb.
- Tanzimat/İslahat Fermanları ile ilgili resim, tablo vb.
- Macar Mülteciler/Kütahya'daki Macar evi, Tekirdağ'daki Macar evi vb.
- Polonezköy fotoğrafları
- Selimiye Kışlası/Kırım Savaşı
- Abdülaziz'in Avrupa'ya seyahati/İngiltere, Fransa vb.
- Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyıl haritası

### 1912-1923

- Edirne'de Türk askerlerinin açlıktan dolayı ağaç kabuklarını yediği resim
- Selimiye Camiine Bulgar askerlerin haç takmaya çalıştıkları karikatür
- Göç/Balkanlardan göç edenler resmi
- Balkan Savaşları öncesi ve sonrası harita
- Göçmenlere ilişkin rakamlar
- Karikatürler
- Balkan şehirlerinin fotoğrafları
- Abdülhamit Albümü vb.

### 1919

- Çanakkale Savaşı'yla ilgili harita, fotoğraf
- Yemen, Sina-Filistin Cephesi fotoğrafları
- Enver Paşa-Wilhem fotoğrafları
- Mondros Mütarekesi fotoğrafı

- Sevr Antlaşması'nın imza sayfası, Sevr Haritası
- Wilson İlkeleri'yle ilgili fotoğraflar/karikatürler
- Lozan Barış Antlaşması'na dair karikatürler, fotoğraflar
- Kurtuluş Savaşı- Mustafa Kemal ve arkadaşlarını gösteren hatıra tablosu
- Atatürk ve Venizelos fotoğrafı, tablo vb.
- Batıya yönelik fotoğraflar
- 19 Mayıs törenleri vb.
- İnkılaplarla ilgili fotoğraflar
- Atatürk ve VIII. Edward fotoğrafı vs.

### 1945

- Missouri zırhlısının İstanbul'a gelişi, Nisan 1946 fotoğrafı (anı pulu fotoğrafı)
- Marshall Planı- Türkiye'deki fotoğraf ve gazete kupürleri
- İsmet İnönü-Churchill- Adana -Kahire konferanslarındaki fotoğraflar
- Çok partili hayata geçiş (seçim afişleri, miting gösterileri)
- Türkiye'nin NATO'ya girişi fotoğraf, gazete, karikatür vb.
- Bağdat Paketi-CENTO vb. fotoğraflar
- 27 Mayıs Askeri Müdahalesi fotoğrafları

### 1989

- 12 Eylül Askeri Müdahalesi fotoğrafları
- Turgut Özal-George Bush fotoğrafı
- Körfez Krizine dair fotoğraflar
- Almanya'daki Türklere ilişkin fotoğraflar (1960'larda gidişler, tren garı vb. fotolar), Neo-nazi saldırıları (Solingen Faciası vb. fotolar)
- Türkiye'nin AB'ye başvurması, fotoğraf, karikatür
- Tansu Çiller-Benazir Butto-Saraybosna'da miğferli fotoğrafları



## SÖZLÜK

- Tanzimat
- Islahat
- Millet Sistemi
- Tehcir
- ...

Ayrıca proje kapsamında Ermenistan<sup>36</sup>, Avusturya, Sırbistan, Yunanistan<sup>37</sup> gibi ülkelerin tarih kitapları incelenerek Türkiye ve Türklere yönelik aşırı duygusal ve gerçek dışı ifadeler tespit edilerek Avrupa Konseyi gündemine getirilmiş ve ilgili ülkeler uyarılmıştır.<sup>38</sup> Yunanistan ve Türkiye komite üyeleri bu proje kapsamında bir araya gelerek birisi Yunanistan'da diğeri de Türkiye'de yapılan toplantılar sonucunda her iki ülkenin tarih kitaplarında yer alan bazı ifadelerin temizlenmesi veya yumuşatılması konusunda anlaşmışlardır.

Proje kapsamında hazırlanması gereken CDROM projede yer alan ülkelerin katkılarıyla şu anda hazırlanmış bulunmaktadır. 2007 yılında bu CDROM'un ilgili ülkelerin bazı okullarında pilot olarak uygulanması kararlaştırılmıştır. Türkiye pilot uygulaması için başvuru yapan ülkelerin başında gelmektedir. Ayrıca Avrupa Konseyine üye olan ülkelerin 2007 yılı Nisan ayında Türkiye'nin başkenti Ankara'da toplantı yaparak proje ile ilgili sonuç bildirisini yayımlamaları ve yürürlüğe koyulacak yeni projeleri görüşmeleri 2006 yılının başında kararlaştırılmıştır.

## F. TARİH EĞİTİMİ HAKKINDAKİ YENİ PROGRAMLAR İÇİN ÖNERİLER 2006-2009

Türkiye Sekreteryası Dr. Salih Yılmaz'ın yaptığı başvuru sonucunda Tarih Eğitimi ile ilgili mevcut çalışmalar ile uyarlık içinde ve Avrupa Konseyi'nin de genel ilkelerine dayanarak tarih öğretimi ile ilgili gelecekteki çalışmaları tartışmak için bir zemin sağlamak amacıyla aşağıdaki başlıklarını Avrupa Konseyi'ne öncelikli olarak önermiştir:

<sup>36</sup> T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Dışişleri Genel Müdürlüğü'nün 4 Şubat 2005 tarih 1076 sayılı yazısı.

<sup>37</sup> Council of Europe, *History Education*, Athens-Greece, 5-7 May 2005 tarihli karar tutanağı

<sup>38</sup> T.C. Dışişleri Bakanlığı İkili İlişkiler Genel Müdürlüğü Yardımcılığı'nın 25.11.2005 tarihli ve 494746/III sayılı yazısı.

- Soğuk Savaş,
- Avrupa tarihi boyunca kültürel etkileşimler,
- Tarih öğretiminde öteki imgesi.

Söz konusu konulardan "*Soğuk Savaş*" ana temasında, Demir Perdenin her iki tarafındaki insanların günlük yaşamlarının ekonomik, sosyal ve kültürel boyutları; 1990'larda Orta ve Doğu Avrupa'daki değişimlere yol açan sivil toplum örgütlerinin gelişimi; II. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası kurum ve örgütlerle Avrupa'nın yeni yapısı; 21. yüzyılın yeni Avrupa'sında kültürler arası diyalog; "*Avrupa Tarihinde Kültürel Etkileşimler*" ana temasında, karşılıklı etkiler ve kültürel etkileşimler bakış açısından Avrupa tarihi; "dışarı"dan gelen etkilerin kaçınılmaz olarak hayatımızda yer alması; toplumsal, ekonomik, kültürel ve günlük yaşamda farklı etkileşim düzeylerini gösteren göçler; "*Tarih Öğretiminde Diğeri İmajı*" ana temasında ise bölünmüş toplumlarda tarih öğretimi, donmuş çatışmalar/çelişkiler ve tarih öğretimi, çelişki sonrası durumlarda tarih öğretimi, güven tazeleme yoluyla çatışma önlemeye katkı olarak tarih öğretimi, küreselleşen karmaşık toplumlarda tarih öğretimi vb. konularında çalışmalar yapılması ve eğitim materyalleri üretilmesi öngörülmektedir.

Önerilerle ilgili görüşler 2005 yılı ortasında Strasbourg'ta yapılan bir toplantıda tartışılmış ve Eğitim Yönetimi Komitesinin 2005 Sonbahar toplantısında karara bağlanmıştır.

## SONUÇ

Tarih ve tarih öğretimi her zaman Avrupa Konseyi'nin eğitimle ilgili çalışmalarının odağında olmuştur. Tarih öğretimine atfedilen özel önem 1945'te imzalanan Avrupa Kültürel Konvansiyonu'nda da görülebilir.

1990'ların başında Orta ve Doğu Avrupa'da yaşanan değişimlerle birlikte tarih öğretimi yeni bir önem kazandı ve Avrupa Konseyi öncelikle Konsey'in yeni üyeleri için bir dizi ikili ve bölgesel program başlattı. Bu programlar yönetim kurulunun yürüttüğü hükümetler arası projeler tarafından desteklendi ve devam ettirildi.

Bu programlar;

- Yeni Avrupa'da Tarih Öğretimi (Avrupa Konseyine Üye Ülkelerin Devlet ve Hükümet Başkanlarının ilk Zirve Bildirgesi),
- Genel Sekreterin yeni inisiyatifi çerçevesinde ikili ve bölgesel programlar,

- Tiflis ve Karadeniz Tarih İnisiyatifleri,
- Rusya Federasyonu ve Güney Doğu Avrupa'ya yönelik ikili ve bölgesel programlar,
- Tarih Öğretiminin Avrupa Boyutu ve Yirminci Yüzyıl Avrupa Tarihini Ortaöğretim Okullarında Öğrenilmesi ve Öğretilmesi Projelerini yürüten Eğitim Projeleri Yönetim Kurulu.

21. yüzyıl Avrupa'sında tarih öğretimi ile ilgili (2001) 15 sayılı tavsiye kararı, Avrupa Konseyinin Ekim 2001'den beri Avrupa çapında yürüttüğü tarih öğretimi ile ilgili tüm çalışmalarına temel teşkil etmiştir.

Avrupa Konseyi'nin tarih öğretimi ile ilgili çalışmaları çok büyük bir öneme sahiptir. Çünkü geleceğin demokratik toplumlarının vatandaşlarının yetiştirilmesine ve güven inşası ve uzlaşmaya önemli katkısı vardır. Avrupa Konseyi bu süreçte çok perspektifli bakış açısına dayalı tarih öğretimi için yeni yaklaşımlar, ihtilafli ve hassas konuları öğretmenlerin yolları, tarih öğretimi yoluyla hoşgörüyü öğretme yöntemleri ve demokratik toplumlarda yaşamak için karşılıklı anlayış ve beceriler geliştirmiştir.

1848 (Braunschweig, 2004), 1945 (Yalta, Ekim 2003) ve 1989 (Budapeşte, 2004) sempozyumları düzenlenmiştir. 1848 ve 1945 sunumları tamamlanmış olup İngilizce ve Fransızca taslaklarına ulaşılabilir. 1989 sunumu ise 2004 Güzünde tamamlanmıştır. Üye ülkeler tarafından sağlanan yeni arşiv materyalleriyle zenginleştirilmiş ve 20. yüzyıl tarihinin kendi bütünlüğü içinde öğretilmesine yardımcı olacak "Avrupa Tarihinde Dönüm Noktaları" CD-ROM'u geliştirilmiştir. CD-ROM'lara eşlik edecek öğretmen kılavuzu ana hatları proje grubunun bir sonraki toplantısını takiben (2004) hazırlanmaya başlanmıştır.

1912/13 ve 1919 tarihleri üzerine 2005 yılında iki sempozyum daha düzenlenmiş ve nihai konferans, CD-ROM'ların sunulmasıyla birlikte 2006 yılının başında yapılmıştır. Bu proje aynı zamanda, öğretmenlere çeşitli olaylara karşılaştırmalı ve çok yönlü bakış açıları sağlayan ihtilafli ve hassas kaynak materyallerle çalışarak, ortaöğretimdeki öğrencilere öğretecekleri bilgi, beceri ve tutumları vermelerine yardımcı olacak kaynakları da geliştirmiştir. Bu, öğrencilerin siyasi ve toplumsal konularla ilgili bilinçli kararlar vermesi amacıyla, çatışma konuları da dâhil öteki hakkında farklı perspektiflere sahip olmasına yardımcı olacaktır.

#### Kaynaklar

Avrupa Birliği Bakanlar Komitesinin 01-03 Ekim 2001 tarihinde "Tarih Öğretimi" hakkında Brüksel'de yaptıkları toplantıda aldıkları 2001/15 sayılı karar tutanağı.

Avrupa Birliği Bakanlar Komitesinin 01-03 Ekim 2001 tarihinde "Tarih Öğretimi" hakkında Brüksel'de yaptıkları toplantıda aldıkları 2001/15 sayılı karar tutanağı.

Council of Europe, (27-28 November 2002), *Education-Culture and Heritage-Youth and Sport*, Strasbourg-France.

Council of Europe, (28 April-1 May 2004), *History Education*, Toplantı Karar Tutanağı, Budapest-Hungary.

Council of Europe, (24 October 2005), *History Education*, Strasbourg-France.

Council of Europe, (5-7 May 2005), *History Education*, Karar Tutanağı, Athens-Greece.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, (18.09.2001), 10664 sayılı Makam Onayı.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Dışişleri Genel Müdürlüğü'nün Avrupa Konseyi'nin Tarih Öğretimi konusundaki Türkiye'den beklediği katkılara dair 22 Şubat 2005 tarih 1853 sayılı yazısı.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, (4 Şubat 2005), Dışişleri Genel Müdürlüğü'nün 1076 sayılı yazısı.

T.C. Dışişleri Bakanlığı, (25.11. 2005), İkili İlişkiler Genel Müdürlüğü Yardımcılığının 494746/III sayılı yazısı.